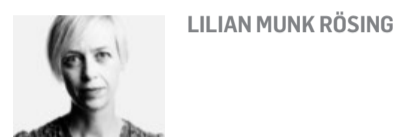

Den hellige Marinas ekstase

Performancekunstens dronning, Marina Abramovic, fortæller i sine erindringer om at træde ind i en anden bevidsthedstilstand gennem smerten, som kunstner og menneske.

BØGER

LILIAN MUNK RÖSING

Marina Abramovic (med James Caplan): At gå gennem mure. Oversat fra engelsk af Stig W. Jørgensen, Gyldendal, 400 sider, 299,95 kroner. Som abonnent får du 15 procent rabat i Boghallen og hos politikenbooks.dk og fri fragt på Plusbog.dk Læs mere på politiken.dk/plus. Udkommer i dag

For et år siden så jeg dokumentarfilmen 'The Artist is Present' om performancekunstens dronning, Marina Abramovic. Da jeg havde set den færdig, så jeg den straks én gang til. Jeg var tryllebundet. Af denne stærkt karismatiske kvinde og hendes historie.

Som hun sad der med sit lange sorte hår, i lang blodrød kjole, dag efter dag i museets forhal, hvor publikum én for én kom og satte sig over for hende til en intens og ordløs udveksling. Dette værk, 'The Artist is Present', blev opført på MoMA i New York i 2010, hele dagen hver dag i tre måneder. Det var fysisk en lidelse for kunstneren, en prøvelse i smerte. Som Abramovic skriver i sine nys på dansk udkomne erindringer: »Stolen var æstetisk perfekt, men ergonomisk et helvede«. Men hun beskriver også, hvordan der ske det, som så ofte er sket, når hun opfører et værk: Lige når smerten bliver ulidelig, hører den op, og hun træder ind i en skærpet bevidsthedstilstand.

Kunstneren bliver helt og aldeles nærværende: *The artist is present.*

At bruge smerten til at træde ind i et særligt nærvær er et tilbagevendende greb i Abramovics performanceværker. Det kan være den pludselige voldelige

DRONNING. Performancekunst er Marina Abramovics speciale. Hendes erindringer udkommer i dag. Foto: Miriam Dalsgaard

smerte som i 'Rhythm 10' (1973), hvor hun i en time står og stikker med kniv mellem sine spredte fingre på bordpladen. Eller i 'Thomas Lipps' (1975), hvor hun skærer en 5-takket stjerne i sin nøgne mave med et barberblad og pisker sig selv. Men det kan også være udholdenhedens smerte; at sidde ved et bord i timevis, dagevis, som hun gjorde over for sin partner Ulay i 1981 og siden alene over for publikum i 2010.

Den særlige ekstase, som Abramovic opnår ved at udsætte sig selv og publikum for sådanne prøvelser, oplevede hun første gang med knivlegen: »Det var, som om der strømmede elektricitet gennem min krop, og publikum og jeg var blevet ét. En enkelt organisme. (...) Så snart man træder ind i performance rummet, handler man ud fra et højere selv, og det er ikke længere dig«.

MEN STØRST AF alle smerter er kærlig-

hedssorgen. Den følelse sidder man tilbage med, når man har læst Abramovics erindringer. To store kærlighedssorger har hun haft i sit liv: I 12 år dannede hun par og kunstnerduo med Ulay, så gik det i stykker. I 12 år dannede hun par med kunstneren Paolo Canevari, så gik det i stykker.

Ulay møder Abramovic i 1975; han plejer hendes sår efter en genopførelse af 'Thomas Lipps'. De har fødselsdag samme dag og river begge denne dag ud af deres papirkalendere, fordi de hader den. De sætter begge deres lange hår op med spisepinde, de er begge performancekunstnere. Det bliver århundredets kunstnerromance. De opfatter sig som siamesiske tvillinger, de elsker, skaber og optræder sammen, de bor i 5 år i en gammel Citroën, de lever af kærlighed og kildevand.

På scenen løber de ind i hinanden, væk fra hinanden, giver hinanden lussinger,

spænder en bue mellem sig med en dødelig pil pegende mod Marinas hjerte. I mange år planlægger de den ultimative kærlighedsperformance: at vandre fra hver sin ende af Den Kinesiske Mur og mødes på midten. Da de endelig gennemfører den, i 1988, er forholdet i opløsning, og da de mødes efter tre måneders vandring, er det for endegyldigt at tage afsked. Under 'The Artist is Present' i New York 2010 er Ulay et af de mennesker, der kommer og sætter sig foran Abramovic.

HVIS DER ER noget, Abramovic har fra sine forældre, er det evnen til at udholde smerte. Forældrenes historie er utrolig: De kæmper begge for den jugoslaviske hær under Anden Verdenskrig, hvor de to gange redder ind i hinanden på slagmarken; første gang redder han hendes liv, anden gang redder hun hans. Efter krigen bliver de gift og hylides som helte: Hun bli-

ver direktør for Kunst- og Revolutionsmuseet i Beograd, han bliver livvagt for præsident Tito, begge er gudesmukke. Så begynder et ægteskabeligt helvede af utroskab og eksplosive skænderier.

Marina bor hos sin religiøse mormor de første 6 år og finder i hendes køkken et fristed af fortællinger og spiritualitet. Derefter bliver den store herskabslejlighed i Beograd en slags fængsel, hvor hun, også efter at hun er begyndt at rejse rundt med sin kunst, bor under sin rengøringsvanvittige mors strenge regime og skal være hjemme kl. 22 hver aften. Når mor klæder lille Marina ud til fastelavn, giver hun hende djævelkostume på. Det eneste fristed for den lille pige i den store lejlighed er et dybt mørkt skab, hvor mor låser hende inde som straf, men hvor hun finder trykthed blandt venlige åndevæsener.

SMERTERESISTENS HAR Marina med sig fra sine partisanforældre, spiritualitet fra mormors køkken og det mørke skab. Det spirituelle forbliver en afgørende dimension ved hendes kunstneriske undersøgelser; hun samarbejder med tibetanske munke og australske aboriginals; hun faster og mediterer og går i kloster. Men på sin vis tænker jeg, at hun først bekender sig til sin sande spirituelle arv, da hun med værket 'The Kitchen' (2010) iscenesætter sig selv som den hellige Teresa, svævende i et køkken.

Det er en hyldest både til mormors køkken og til den skikkelse, som Abramovic mest af alt minder mig om: helgeninden, martyren, den, der finder en anden nydelse hinsides begæret, men ikke hinsides seksualiteten, og fra denne position gennemlever og hæver sig over volden, både den private og den politiske vold – og sammenhængen mellem dem, som må være tydelig for et barn avlet af to krigshelte, der efter krigen retter pistolerne mod hinanden.

Erindringsbogen er ikke i sig selv et kunstværk, den er en dokumentation af Abramovics liv og kunst, der, som det er avantgardens ambition, hænger inderligt sammen.

Den er forfattet i samarbejde med James Caplan, men dens stemme lyder som Marinas – her taler en partisanadatter, en kompromisløs kunstner, en formået elskende, en avantgardistisk helgeninde. Det er en stemme, der klinger af kraft og smerte, men også af buddhistmunkes klukklatter og Balkans sorte humor.

Hvis man er tryllebundet af Abramovic, vil man også blive det af bogen. Og hvis man læser bogen, vil man blive tryllebundet af Abramovic.

tilian.m.rosingpol.dk

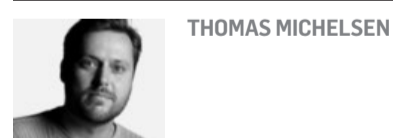

Hvis man er tryllebundet af Abramovic, vil man også blive det af bogen. Og hvis man læser bogen, vil man blive tryllebundet af Abramovic

Kan man komponere en hjerneskade – og en undskyldning?

To uropførelser viste muskler og muligheder i tidens trend, hvor komponisterne igen selv går på scenen.

MUSIKFESTIVAL

THOMAS MICHELSEN

Athelas Sinfonietta og Aavaat Koret.

Dirigent: Pierre-André Valade. Tivolis Koncertsal. Tirsdag

Komponisterne går på scenen igen, sådan som Mozart og Beethoven i sin tid gjorde det, og det er fedt.

James Black i hvid smokingjakke og vildmandsskæg gjorde det med en engelsk folkesang og så i øvrigt uden et eneste talt ord. Men til gengæld med en masse stavelser, som han blev ved med at gentage i skiftende rækkefølge, mens han gjorde fagter med armene, så hver bevægelse passede til en bestemt stavelse.

Det har været svært at indstudere. Det var sjovt – og det var trist. Havde den performerende komponist mistet forstanden? Eller havde han komponeret, hvad det vil sige at have fået en hjerneskade?

Stavelserne og lydene samlede sig ikke til noget betydningsbærende. Men de blev leveret med virtuos hurtighed, så lyde og fagter blev til musik. Da den perfor-

mende komponist fjernede lydene, stod fagterne tilbage, og vi oplevede en komisk- alvorlig solo til glæde for for øjnene. En solo for døve, hvor vi selv kunne huske og tilføje de manglende lyde.

Måske er det sådan, det er at få en hjerneskade?

Den stadig studerende James Black er, hvis man skal klemme det sammen i ét ord, en muskuløs komponist. Der var elementær kraft i hans nye værk 'Raus', som med sin titel antydede noget voldeligt. Heraus! Ud med dig!

Selv siger komponisten, at ideerne bag hans musik er »alt fra egne minder til videospilsmusik, fra sprog og kommunikation til musik til børn og fra tv-shows til traumatiserede mennesker, og hvordan de lever med deres sår«.

Det var meget, han gabte over i et værk skruet sammen som en sekvens af bloklignende satser, hvor hans folkesang blev actionpaint-overmalet med heftige kaskader af lyd fra flyglets strenge, mens musikerne fra Athelas Sinfonietta nynnede med på omkvædet, stortrommen leverede tørre tæsk, og Black i den hvide smokingjakke leverede elektronisk hyperfinidder gennem højttalere.

Det var usammenhængende, men hang alligevel sammen. På grund af den energi, komponisten lagde i sin tight performance.

HER VAR DER mere plads til, at lytteren kunne være i kunstværket, end der var, da komponisten Niels Rønsholdt bagefter gik på scenen og afsluttede Klang Festivalens aften i Tivoli med uropførelsen af sit værk 'Civilizations', hvor han selv og musikerne fra Athelas Sinfonietta fik selskab af et grønlandsk kor.

De stod der, lydigt og prænt i deres folke- dragter bagest i den ene side af scenen,

PERFORMER. Britiske James Black, der studerer i Danmark, var selv solist i uropførelsen af sit værk 'Raus'.

Foto: Dennis Lehmann

mens Rønsholdt i forgrunden messede som i en dystert dystopi fra en ond fremtid. Han gjorde det på engelsk. Hakket op om kap med orkestrets akkorder og samples af grønlandsk folkemusik forklarede komponisten med monoton stemmeføring, at først, når musik har både rytme, melodi og harmonier, kan den betragtes som udtryk for noget civiliseret.

Da grønlænderne endelig fik lov at synge, leverede de lydigt de harmonier, som ellers ikke er en del af deres traditionelle musik.

VI HAR IKKE fået sagt undskyld for det med De Vestindiske Øer og slaveriet, vi danskere, og den politiserende dimension var skubbet helt frem i forgrunden af Niels Rønsholdts stykke, der, som en kollega bagefter foreslog, måske var et bud på, hvordan man komponerer skyldfølelse. Undskyld, siger jeg så. Jeg synes bare, at det blev lidt for bastant. På den anden side sidder det nu fast som en torn i hjernen, så det virkede. Som statement og

som kunstnerisk udtryk.

Det var rendyrket nostalgisk fryd i koncertens første del at høre Athelas Sinfonietta gøre, hvad de – også – gør rigtig godt. Nemlig levere nyklassikere fra den store avantgardebog.

Her i form af György Ligetis svævende forstøvede strygerklange i 'Ramifications' fra slutningen af 1960'erne – i versionen for solostrygere – og Per Nørgårds 'Rejse ind i den gyldne skærm' fra samme tid, hvor komponisten efter en usuppe af skinnende klange finder og frigiver sin pulserende organiske 'Uendelighedsrække' for første gang. Et musikalsk vækstprincip af fraktal art, der efterfølgende

FAKTA

Klang Festival

Festival for ny kompositionsmusik. Godt 30 arrangementer fordelt over 12 dage med **Koncertkirken på Nørrebro** i København som hovedvenue. I aften kan man opleve improvisationsforestillingen 'Barcode 03' sat op af Holland House. Festivalen åbnede i sidste uge med operaen 'Falling Awake' på Folketeatret og varer til og med mandag. www.klang.dk

åbnede for helt nye verdener af vellyd. Ikke mindst i komponistens 3. Symfoni.

Det var fedt at høre lyden af de sene 1960'ere igen, pulserende og levende oppe på Tivolis scene, der netop er rammet ind af, ja lige præcis, en stor gylden skærm.

Det er også fedt, at komponisterne igen er begyndt at gå på scenen. I den proces er det vigtigt, at de har noget at præsentere, der kan noget – og helst rigtig meget – som værker betragtet. 'Civilizations' stod klart. Men jeg kunne bedre lide det, da Niels Rønsholdt for to år siden på Klang vendte en sentimental kærlighedssang af Jacques Brel på hovedet, idet han sang sin 'Me quitte' – forlad mig – til akkompagnement af lejrblåsguitar, der nådesløst blev skudt i sænk af orkestreret.

Sådan kan kærligheden være. Det ved vi alle sammen. Derfor kunne vi alle sammen være i værket, og når det forholder sig sådan, er et værk virkelig vellykket.

thomas.michelsen@pol.dk